

1-МАВЗУ:“АМАЛИЙ МЕНЕЖМЕНТ” ФАНИНИНГ ПРЕДМЕТИ, МАҚСАДИ ВА ВАЗИФАЛАРИ.

РЕЖА:

**1.АМАЛИЙ МЕНЕЖМЕНТ ФАНИНИНГ ПРЕДМЕТИ ВА
УСУЛЛАРИ.**

**2. АМАЛИЙ МЕНЕЖМЕНТ ФАНИНИНГ ТАРКИБИ ВА
УНИНГ МАЗМУНИ.**

3.МЕНЕЖМЕНТ ТУРЛАРИ ВА САВИЯЛАРИ.

АМАЛИЙ МЕНЕЖМЕНТ ФАНИНИНГ ПРЕДМЕТИ ВА УСУЛЛАРИ

Амалий менежмент фанининг предмети бошқарув фани сифатида кўп сонли ходисаларни қамраб олади. Уларни қуйидаги иккита гуруҳга бирлаштириш мумкин.

1. Назарий менежмент предмети - бу одамлар орасидаги муносабатни ишлаб чиқариш ва бошқарув жараенини ўрганишдир. Бошқарув - муносабатлари қуйидагилар асосида белгиланади:

- а) Жамият ҳаёти бўйича: иқтисодий-ижтимоий, сиёсий, маънавий;
- б) Бошқарув тавсифи бўйича: шахслараро, тизимлараро, аралаш;
- с) Кўриб чиқиладиган тизимга нисбатан: - ташқи ва ички;
- д) Ҳаракат вақти билан: вақтинчалик (қисқа муддатли ва доимий);
- е) Ҳосил бўладиган алоқалар орқали: мунтазам, функционал ва аралаш;

- **2. Иккинчи гуруҳ хўжалик механизмининг элементларини ўз ичига олади, яъни, қонунлар, вазифалар, ташкилий таркиблар, бошқарув техника ва технологияси ва бошқалар;**
- **Амалий менежмент ўзининг изланиш усуллари мажмуасига эга. Усул бу маълум у ёки бу турдаги фаолиятнинг усуллари тизимига айтилади. Иқтисодни бошқаришнинг махсус изланиш усуллари сифатида қуйидагиларни келтириш мумкин:**

- **1. Тизим усули бошқарув муаммоларини ечишда ишлатилади ва тизим бир бутунлигича асосланади. Тараққий этган давлатларда менежментнинг бир неча кўринишлари ишлатилади: тизимли, мажмуа, тизимли-таркиб, тизимли-функционал, тизимли-коммуникацион ва бошқалар.**
- **2. Изланишнинг комплекс усули воқеаларни ва уларни бири-бири билан бўлган алоқаларини фақат ушбу фан усули билан эмас, балки бошқа бир хил ходисаларни ўрганувчи фанлар билан ўрганади. Масалан, жамоага таъсир кўрсатишни ўрганаётган менежмент бошқа ижтимоий фанлар услубиятини бирга ўрганади: психология, социология, этика ва бошқа фанлар.**
- **3. Изланишнинг таркибий усули - бу мураккаб ходисаларни таркибий бўлакларга ажратиб ўрганишдан иборат.**
- **4. Вазиятли ёндашиш усули - бу бошқарув фаолиятини маъқул усулларини ички ва ташқи шароитга қараб белгилаш.**

- 5. **Интеграцион ёндашиш усули - бу изланиш усули бошқа усуллар кўрсаткичларини ҳисобга олиш асосида, яъни, тизимли, таркибий вазиятли.**
- 6. **Моделлаштириш усули - бу усул тизимли ёндашиш билан яқин боғлиқ. Моделлаштириш усули билан бошқарувда такомиллаштиришга бошқарув шаклларини бунёд этиш имкониятлари ўрганилади. Моделлаштиришда ташкилий таркибни самарадорлиги олдиндан белгилаш ҳам бажарилади.**
- 7. **Математик усули (иқтисодий-математик усул)- бу усулда қарорларни маъқул вариантларини излаб топишда ишлатилади.**
- 8. **Кузатиш усули - бу кузатиш ва бошқарувни ҳақиқий амалиётини маълум ташкилотни белгиланган вақт оралиғида ўрганишдир. Вазиятли усул катта миқдорда объектив маълумотларни олишга имкон яратади, уларни тахлили умумийлаштиришда, натижалар чиқарилишда ва олдиндан белгилашда асос бўлиб хизмат килади.**
- 9. **Эксперимент (тажриба) усули - бу усулда тажриба натижаларига асосланади. Ғарбий менежмент ўзининг эришган муваффақиятларини сезирарли даражада баъзи-бир бўлинмаларида раҳбарлик соҳаларида олиб бориладиган кенг миқёсдаги экспериментлар ҳисобига қўлга киритганлар.**

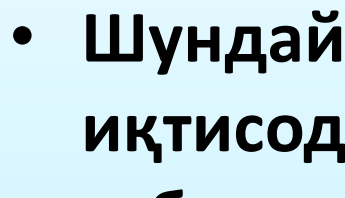

2. АМАЛИЙ МЕНЕЖМЕНТ ФАНИНИНГ ТАРКИБИ ВА УНИНГ МАЗМУНИ

- “Амалий менежмент” фани бошқа фанларга ўхшаб бир томондан назарий менежмент масалаларини ўз ичига олса (бошқарув фани), иккинчи томондан аниқ амалий тажрибаларни кўриб чиқишни қамраб олади.
- Менежмент иқтисодни бошқарув назариясини ўзига қамраб олиб, мажмуа ҳисобланади ва бошқарув интеграцион фан сифатида шаклланади. Менежмент иқтисод ҳақидаги фанлар билан, жамоа ишлаб чиқариши, кибернетика, социология, психология билан яхши боғланган. Ушбу мажмуада марказий ўринни шахс ва унинг хулқи ҳақидаги илмий фанлар гуруҳи эгаллайди.

- Иқтисодни бошқариш биринчи навбатда асосий билимлар мажмуасини ўз ичига олади, шу жумладан бошқарув назарияси усуллари, бошқарувни ташкил қилиш, бошқарув психологияси ва бошқалар. Ҳар бир бошқарувни қисмлари алоҳида билим соҳаси ҳисобланади ва алоҳида ёки менежмент асосларининг умумий масалалари билан биргаликда ўрганилиши мумкин.
- Ҳарб бизнесида бу фанга қўшимча қилиб бошқа билим соҳалари ҳам ўрганилади. Масалан, АҚШ университетларида, коллежларда малака ошириш кўрсларида ўқиладиган бошқарув фанига қўшимча равишда дастурлаштириш бюджетни тузиш бошқарув ахборот тизимлари маблағларни тақсимлаш моделлари, математик моделлаштириш каби фанлари билан бирга ўқилади.

-
- Шундай қилиб, иқтисодни бошқаришни ижтимоий иқтисодий тизим деб қараш зарур. Тизим маълум субъект бўлишини (бошқарув тизими) ва объект бўлишини (бошқариладиган тизими) кўзда тутди. Менежментда субъект сифатида менежерлар корпуси, объект сифатида ишлаб ачиқариш ва унда ишловчи одамлар хизмат килади. Менежментнинг таркибига бошқарув фани сифатида тизимнинг ҳар иккала элементининг тавсифи, энг асосий улар орасидаги боғлиқлик яъни, жараён, аниқроғи бошқарув механизми киради.

- **Механизм бу ички тузилишдир. Хўжалик механизми ўз навбатида ўз ичига иқтисодий ва ташкилий механизмларни ҳам қамраб олади. Бошқарувнинг иқтисодий механизми ўз навбатида иқтисодий қонунлар ва бошқарув қоидаларидан ҳамда иқтисодий бошқарув усулларида ташкил топган. Шу билан бирга бошқарувнинг иқтисодий механизми қуйидаги муҳим ишлаб чиқариш иқтисодий дастаклари - нарх молия-кредит, даромад, иқтисодий рағбатлантиришнинг шакллари ва фондлари ресурсларга ҳақ тўлаш, мулкӣ муносабатлари, маркетинг киради.**

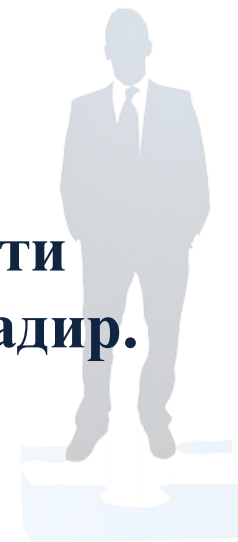
- **Менежментнинг ташкилий механизмига бошқарувни вазифалари ва ташкилий таркиби, бошқарув ходимлари, бошқарув қарорлари, бошқарув техникаси ва технологияси, бошқарув меънатини илмий асосда ташкил қилиш, бошқарувни ҳуқуқий асослари, бошқарувни самарадорлиги омиллари ва бошқалар киради.**
- **Менежментда ҳар иккала турдаги бошқарув элементлари баҳоланади ва вазифавий таркиб вужудга келади.**

3. АМАЛИЙ МЕНЕЖМЕНТ САВИЯЛАРИ

- Менежерлик вазифаси қобилиятли одамларни излаб топиш ва улар ижодий меҳнат қилишлари учун қулай меҳнат шароитини яратишдир.
- Бошқарув фаолияти кўл остидагиларни ижобий ҳаракати ҳисобига яхши, ижобий натижаларга эришиш қобилиятидир. Раҳбарлик санъати хизматчилар ҳаракатини ташкил қилиш ва тўғри йўлга бошлашдан иборатдир.
- Мутахассисларнинг фикри бўйича фирма ёки корxonанинг мувафакқиятли фаолиятининг калити фирма бошқарувини самарали ташкил қилишдадир.

Бу бошқарув занжирини қуйидагича боғланишлар билан ифодалаш мумкин:

1. Фирма бошлиғининг ҳаракати.

2. Ишловчилар хулқи.

3. Жамоанинг ишлаб чиқариш фаолияти.

4. Фирма ишининг натижаси.

- Шундай қилиб, тизимнинг самарадорлиги бу раҳбарнинг билимдонлик ҳаракатига боғлиқдир. Менежер ишловчиларни фаол муносабатини уйғотади, уларнинг ўзаро муносабати самарали ишлаб чиқариш фаолиятига айлантиради.
- Бизнесда маълум бошқарув тизими иерархия (даражама даража бўйсунуш) қоидасида асосида кўрилади. Кўпчилик компанияларда ҳуқуқонлик, ҳуқуқ ва жавобгарликни аниқ тақсимлашни ҳамда ҳар хил савиядаги бошқарувни ўзаро бир бирига бўйсунушни ўрин олган.
- , Олий, ўрта ва асосий савиядаги бошқарувлар мавжуд яқка хоқимлик мулкчилигига эга компанияларда мулк эгаси бир вақтда олий савиядаги менежер ҳисобланади, ўрта савияга функционал бўлинмалар филиал раҳбарлари, бўлимлар бошлиқлари, асосий (қуйи) савияга кичик жамоалар ва гуруҳлар раҳбарлари киради, ҳар бир бошқарув савиясининг ўзига хос вазифаси ҳуқуқ ва мажбуриятлари мавжуд.

- ***Олий савия*** - Президент, вице президент директорлар мажлиси, булар компанияни бошқарувининг энг юқори пирамидасидир. Улардан мақсад ва сиёсат шаклланади, янги акциялар чиқариш, хорижий филиаллар бунёд этиш рақобатчилар билан бўладиган ўзаро муносабатлар, янги бозорларни ўрганиш каби масалалар хал этилади. Булар ҳаммаси стратегик менежмент деб аталади.

- **Асосий савия** – бу операцион менежмент савиясидир. У бошқарувни қуйи даражаси ҳисобланади, унга усталар, бригада бошлиқлари ва бошқа бошқарувчилар киради. Улар ишчи ва хизматчилар фаолияти устидан бевосита рахбарлик киладилар.
- Бу савияда менежерлар асосан ўрта бўғин, тайёрлаган тезкор (оператив) режаларни бажариш билан шуғулланади. Йирик фирмаларда, корпорацияларда, акционерлик жамиятларида мулк эгалари, қоида бўйича, йўлланган менежерларни бошқарувни барча савияларида ишлатади, акционерларнинг умумий мажлиси ва жамоа бошқаруви қонун чиқарувчилик ҳуқуқига эга.